

Svjetski unikati

Endemi su biljne ili životinjske vrste koje žive na jednome uskom području i nigdje drugdje na Zemlji. Endemske su vrste rijetke i posebne zbog svoje izoliranosti. Najčešće su to vrste koje žive na otocima koji su izolirani od ostatka kopna, na planinama ili u pustinjama ili špiljama.

Biste li pisali po papiru od izmeta?

Da, dobro ste čuli, **vombat** je tobolčar od čijeg se izmeta izrađuje papir. Vombat se hrani isključivo biljkama, a izmet mu je bogat vlaknima pa je pogodan za izradu papira. Ovaj zdepasti tobolčar poznat je po izmetu u obliku kockica. Znanstvenici su otkrili da je debelo crijevo tih životinja elastično, ali su stijenke na kraju crijeva kruće, što stvara oštre rubove izmeta. Kako bi preživjeli u osobito sušnu staništu, vombati moraju iskoristiti svu tekućinu iz organizma. Kombinacija tako građena debelog crijeva i isušivanja daju prepoznatljiv kockasti oblik izmeta. Vombati međusobno komuniciraju njuhom prepoznajući miris izmeta. Znanstvenici smatraju da oblik kocke ujedno sprečava da se izmet otkotrlja te se time omogućuje komunikacija. Ove tobolčare jedinstvenima čine i njihovi zubi – oni, naime, stalno rastu.

Skenirajte kôd i otkrijte sve o kockastom izmetu vombata.

Semafor – žuto, crveno, smeđe

Gušter moloh ili bodljikavi vrug mijenja boje ovisno o temperaturi i okolnoj pozadini. Kada je toplo, moloh postaje žuto-crvene boje, a kada je hladno, zagasito smeđe boje. Ovaj endemski gušter živi u pustinjama Australije. **Gušter moloh** prepoznatljiv je po šiljcima koji prekrivaju njegovo tijelo. Bodlje i koža toga gmaza skupljaju vlagu. Voda koja se kondenzira na njegovoj koži apsorbira se u sustav malih kožnih nabora te kroz njih zbog aktivnosti kapilara ulazi u usta. Bodlje gušteru služe i za zaštitu. U opasnosti može napuhati svoje tijelo i jako se povećati.

Skenirajte kôd i doznajte zanimljivosti o životu ovog pomalo zastrašujućeg guštera.

Kornjača, turtle, galápago

Tihooceansko otočje Galapagos dobilo je ime po divovskim kornjačama. Na španjolskom jeziku kornjače se zovu *galapagos*. Budući da je otočje najpoznatije baš po toj vrsti gmazova, po njima su otoci i dobili ime.

Galapagoška kornjača endemska je vrsta kornjače na otocju Galapagos koja može doseći masu veću od 400 kg. Te endemske kornjače proučavao je i Charles Darwin još u 19. stoljeću, a njegova zapažanja pridonijela su razvoju teorije evolucije prirodnim odabirom.

Skenirajte kôd i saznajte više o životu galapagoških kornjača.

Suhi list

Rukometaši će najprije pomisliti na rukometni potez pri pucanju na gol, ali ovdje je riječ o, vjerovali ili ne, gušteru. **Uroplatus phantasticus** endemski je gušter otoka Madagaskara. Ima nevjerovatnu sposobnost mimikrije. Taj gušter izgledom nalikuje suhom listu. Danju mu ta kamuflaža pomaže da se skriva od predatora, a noću se njome služi za lov.

Divovski vodozemac

Ako ste mislili da su vodozemci male životinjice veličine od deset do petnaest centimetara, varate se. Postoji vodozemac koji je veličine osnovnoškolskog djeteta. **Japanski divovski daždevnjak** najveći je vodozemac na svijetu. Taj vodozemac endem je Japana. Može narasti do 1,5 m duljine i biti težak 25 kg. Koža mu je puna žlijezda. Ima vrlo male oči bez kapaka i slab vid. Usta mu se protežu po širini glave, a mogu se otvoriti do širine tijela. Ovaj divovski daždevnjak ima velike kožne nabore na vratu koji povećavaju površinu tijela kojom diše.

Skenirajte kôd i pogledajte videozapis o ovom vodozemcu koji se nije mijenjao dvadeset milijuna godina.

Osunčana put u podzemlju?

I Hrvatska je bogata endemima jer je izbjegla zaleđivanje za ledenih doba. Naše endemske vrste nalaze se uglavnom na planinama Velebitu i Biokovu te na otocima i u špiljama.

Čovječja ribica jedini je europski podzemni kralježnjak, endem Dinarida. Čovječja ribica dobila je naziv po tome što ima boju kože kao i čovjek, ali je i jedina životinja kojoj koža pod utjecajem sunca pocrni. Ovaj vodozemac diše vanjskim škragama, a kako živi u podzemnim vodama krša, oči su mu zakržljale, prekrivene kožom.

Skenirajte kôd i istražite tajne života čovječje ribice u podzemlju.

Skenirajte kôd i pronađite na karti svijeta staništa opisanih endemskih životinja. Za bolji doživljaj na tri točkice možete odbrati prikaz u Google Earthu.

NAJŽIVOTINJE

Najmanje vs. najveće

Crveni klokan najveći je klokan i najveći živi tobolčar. Doseže visinu do 1,7 m, a rep mu može biti dug do 1 m.

Leteći oposum najmanji je lebdeći tobolčar, duljine do 8 cm koji može lebdjeti čak 25 m. Endemska je vrsta koja živi na istočnoj obali Australije.

Medonosni oposum najmanji je endemski tobolčar iz zapadne Australije. Jedini je tobolčar koji se hrani nektarom. Doseže veličinu od oko 9 cm. Zapadna Australija jedino je mjesto na svijetu gdje ovi sitni tobolčari mogu živjeti jer su jedino ondje pelud i nektar dostupni svih dvanaest mjeseci u godini. Medonosni oposumi posebni su po jako velikim testisima i najvećim spermatozoidima među svim sisavcima.

Piše: Melita Povalec, biologinja

ZNANSTVENI kutak

Skenirajte kôd i saznajte koje su to novootkrivene životinje, istražite staništa u virtualnoj stvarnosti i zaigrajte igru.

